

Medlem 2010

Sammanfattning av Svenska kyrkans medlemmar

Jonas Bromander

Sammanställning av Miriam Hollmer

Mejl: order@verbum.se

Telefon: 08-743 65 10

www.verbumforlag.se

Vilken kyrka vill du se om 10, 20, 30 år?

Även om det fortfarande finns ett stort förtroende för Svenska kyrkan, råder ingen tvekan om att kyrkan, på gott och ont, har ett betydligt mindre inflytande än vad den en gång har haft. Inte heller spelar kyrkan numera någon avgörande roll för den breda allmänhetens vardagsliv.

För att möta den här typen av utmaningar är det viktigt att för sig själv och för andra formulera vad det är att vara kyrka och hur den ska levas. Att lyssna till medlemmarnas berättelser om kyrkan, borde vara en bra början i detta arbete. Det har skett genom projektet MEDLEM 2010. Över tio tusen av Svenska kyrkans medlemmar svarade under våren 2010 på en enkät som sammanställts av Analysenheten på Kyrkokansliet i Uppsala.

Syftet med studien var att beskriva den stora grupp som är medlemmar i Svenska kyrkan. Avsikten är att dels belysa olika bilder av Svenska kyrkan och vilka förväntningar som finns, dels skapa ny kunskap om hur Svenska kyrkan kan vara relevant i samtidsmänniskans liv.

Resultatet av den stora undersökningen presenteras här i kortform för den som vill få en överblick över de viktigaste slutsatserna.

Förutsättningarna blir allt mer olika

På ett annat sätt än förr både kan och förväntas människor utforma sina liv efter egen förmåga. Valmöjligheterna är många och människors rörlighet har blivit allt större. Levnadsförhållanden och levnadsvanor varierar mellan olika delar av landet. Vissa områden – inte minst i och runt storstäderna – expanderar, andra delar avfolkas. De senaste tio årens minskande medlemsantal i Svenska kyrkan och den regionala omfördelningen av unga och gamla medlemmar har redan inneburit stora utmaningar för kyrkan och dess verksamhet. Mot bakgrund av den utvecklingen kommer allt fler församlingar i delar av landet att domineras av medlemmar i pensionsåldern, medan stora delar av tillväxtregionernas befolkning är i 20–30-årsåldern.

Den geografiskt ojämna utvecklingen kommer sannolikt att innebära än större utmaningar för enskilda församlingar under de närmaste åren. I stora delar av landet, utanför de större tillväxtregionerna, ligger utmaningen framför allt i en åldrande medlemskår med allt färre barn och ungdomar. I många storstadsförsamlingar medför den pågående segregationsprocessen istället att vissa församlingar växer befolkningsmässigt men minskar snabbt i antal medlemmar. Följden blir minskade intäkter i form av kyrkoavgifter. Dessutom innebär snabbare och billigare kommunikationer och utvecklingen av digitala media att de vardagliga relationerna inte alltid är knutna till grannar, lokala institutioner och andra sammanhang där man bor. Utvecklingen går

snabbt och kyrkans förutsättningar att vara kyrka förändras i takt med samhällsomvandlingarna.

Att fundera över:

- 1. Är de som är aktiva i din församling lika varandra vad gäller ålder, socioekonomisk status eller liknande?*
- 2. Hur kommer sammansättningen av de aktiva att påverka församlingen framöver, tror du?*

Livstillfredsställelse

I enkäten ställdes ett antal frågor som handlar om hur bra man mår. Resultatet speglar en medlemskår som generellt sett trivs bra med livet. Men det har också varit möjligt att identifiera grupper med mindre stark livstillfredsställelse. Yngre mår till exempel sämre än äldre. Precis som annan forskning har visat, har det även i denna studie framkommit att människor som står utanför arbetsmarknaden mår sämst. Etablering på arbetsmarknaden, egen familj samt relativt hög utbildning verkar ge större möjlighet att trivas med livet- men också med Svenska kyrkan.

Medlemskapet är ofta löst förankrat

Svaren visar att en stor majoritet av medlemmarna inte har någon särskild relation till Svenska kyrkan. De flesta verkar tänka att de står kvar som medlemmar för att de är åtminstone lite troende, för att kyrkan gör ett bra arbete i samhället och står för viktiga traditioner- samtidigt som de inte tycker att kyrkan är särskilt viktig för dem personligen. Endast 10 procent säger sig ha en ganska eller mycket stark relation till kyrkan i stort eller till sin egen församling. Medlemskapets förankring skiljer sig dessutom åt mellan generationerna. Lite förenklat kan man konstatera att yngre har svaga band till kyrkan medan de äldre har starkare. Inget tyder heller på att de unga kommer att bli mer religiösa när de blir äldre.

Nittio procent har alltså en relativt svag relation till kyrkan. Detta aktualiserar en för Svenska kyrkan lång rad av intressanta och viktiga frågor. Är kyrkan relevant för människor i allmänhet, även om de inte har förstått det? Eller har medlemmarna rätt- är kyrkan inte längre särskilt relevant? Svaren på dessa två frågor bör vara vägledande när man planerar inför framtiden. Vill man att kyrkan ska vara relevant för de breda befolkningsgrupperna, bör man antingen upplysa dem som ännu inte förstått att kyrkan faktiskt är viktig, eller förändra kyrkan så att den blir relevant. Det innebär inte att man ska göra om religionen som sådan, utan snarare fundera över varför man lever den som man gör.

Konfirmationen avgörande

MEDLEM 2010 har visat att det finns en tydlig skillnad mellan dem som är konfirmerade och dem som inte är det. *Om man inte är konfirmerad tycks det vara svårare att se relevansen i sitt medlemskap.* Man kan helt enkelt utgå från att de som konfirmerats haft större möjlighet än andra att skapa en relation till kyrkan under tidiga år. Här är det också viktigt att vara uppmärksam på att tidigare studier har visat att många konfirmander valde att konfirmera sig för att kompisar gjorde det. En vikande konfirmandfrekvens förstärker alltså sig själv. Om då konfirmationen i sig är avgörande för om man stannar som medlem i kyrkan eller inte så kan man lätt se att färre som konfirmeras kommer innebära färre medlemmar i framtiden. *Därför finns det anledning att ta de fortsatt vikande konfirmandtalen på största allvar.* Det finns en överhängande risk för ett framtida scenario där allt färre unga, och färre av dem som mår dåligt, kommer att söka sig till kyrkan. Kanske inte för att man har något emot kyrkan, utan för att man inte vet på vilket sätt den skulle kunna vara relevant.

Medlemmarnas bild av kyrkan

Det är viktigt att förstå hur olika grupper av medlemskåren uppfattar kyrkan. Oavsett om dessa bilder är ”sanna” beskrivningar av kyrkan och oavsett om de är välgrundade eller inte, finns det skäl att ta dem på allvar. Ju fler som har en viss bild av kyrkan, desto större är sannolikheten att den sprids och fortplantas som om den vore sann.

Det visar sig att de värden som associerats starkast med Svenska kyrkan ligger till sitt innehåll väldigt nära de kommunikativa kärnvärden som formulerats nationellt och som antogs av Kyrkostyrelsen 2004. Kärnvärdena är tänkta att genomsyra den kommunikation som sker mellan kyrkan och dess medlemmar. Dessa värden är NÄRVARO, ÖPPENHET och HOPP. *På det stora hela är medlemmarnas associationer till kyrkan alltså mer positiva än negativa.* Men samtidigt som kyrkan upplevs som både öppen och närvarande så visar svaren också att den i viss mån också uppfattas som konservativ och gammaldags.

Det är också viktigt att uppmärksamma att den positiva synen på kyrkan minskar ju lägre livstillfredsställelse den svarande har. *De människor som är i störst behov av hopp, tröst och öppna dörrar verkar inte uppleva att kyrkan kan ge detta på samma sätt som de som är mer nöjda med livet.* Det finns ett tydligt samband mellan de erfarenheter människor har av kyrkan och den bild man har av densamma. Ju mer positiva erfarenheter, desto mer positiv bild. En fråga man därför bör ställa sig är om kyrkan och dess företrädare bemöter alla på samma sätt. Ett stort ansvar har visat sig vila på enskilda individers axlar, eftersom dessa i sina möten både kan hjälpa och stjälpa ett stort förtroendekapital.

Det som i högst grad påverkar bilden av kyrkan är emellertid ålder. Generellt kan man säga att hur man ser på Svenska kyrkan beror på hur gammal man är. Visserligen finns ett väntat samband där de äldsta är mer positiva än de yngsta, men de yngsta (16–25 år) är också de minst ensidigt negativa. Däremot har de yngsta en mer otydlig bild av kyrkan, vilket kanske är naturligt då de inte har kommit i kontakt med kyrkan på samma sätt som de äldre.

En fördjupad analys visar att gruppen med otydlig bild av kyrkan är särskilt hög bland dem mellan 16–25 som inte är konfirmerade. Den direkt negativa bilden är istället mest ovanlig bland unga 16–25 som konfirmerats. Även detta resultat bekräftar tesen om att **konfirmandtiden har avgörande betydelse för en framtida kyrklig relation**. Däremot tycks bilden av kyrkan inte påverkas nämnvärt av var man bor, eller om man är man eller kvinna.

Mest anmärkningsvärt är kanske att hälften av Svenska kyrkans medlemmar inte upplever att kyrkan ens någon gång haft en speciell betydelse i deras liv.

Att fundera över:

- 1. Vilka bilder av kyrkan möter du?*
- 2. Vilka konsekvenser drar din församling av dessa bilder?*
- 3. Vad gör ni för att öka andelen ungdomar som konfirmerar sig?*

Kyrkligt engagemang

De kyrkliga handlingarna har en fortsatt särställning när det gäller medlemmarnas kontakt med kyrkan. Omkring 65 procent uppger att de har haft sådana kontakter. När det gäller ritualiseringen av livets största händelser, det vill säga att välkomna ett nyfött barn eller ta avsked från en nära anhörig som avlidit, har kyrkan ett stort förtroendekapital att förvalta. Musikevenemang och gudstjänster når ungefär en fjärdedel av medlemmarna. Ungefär 10 procent säger sig ha sökt upp kyrkan när det inte har förekommit någon speciell verksamhet. Detta svar rymmer sannolikt såväl turistbesök som besök för att möta stillhet och tystnad.

Även en stor andel av dem som inte är medlemmar har kontakt med Svenska kyrkan. Närmare 50 procent av icke-medlemmarna möter till exempel kyrkan i anslutning till de kyrkliga handlingarna. **Därmed kan man konstatera att de kyrkliga handlingarna är den största kontaktytan kyrkan har såväl med sina medlemmar som med dem som inte är medlemmar.**

Gudstjänsten (vid sidan om dem vid de kyrkliga handlingarna) visar sig samla ungefär en fjärdedel av medlemmarna per år. De flitiga gudstjänstdeltagarna utgör alltså bara en liten del av det totala antalet medlemmar, men visar

ändå hur stor den gudstjänstfirande kärnan är. Det rör sig om cirka 300 000 personer. Man kan utifrån det resultatet fundera över gudstjänstens ställning inom såväl Svenska kyrkan som det svenska samhället som sådant. Är detta många besökare eller få?

I enkäten frågades efter om och på vilket sätt medlemmen hade kommit i kontakt med kyrkan under det senaste året. Det kunde vara genom allt från media till att man hade deltagit i gudstjänst. Svaren visar att de som aldrig deltar i gudstjänst i allmänhet har väldigt få typer av kontakter med Svenska kyrkan. Den enda kontakten sker oftast i samband med de kyrkliga handlingarna. Ungefär 60 procent av de flitiga gudstjänstbesökarna har mött Svenska kyrkan på fem eller fler olika sätt. Återigen kan man se att de flitiga gudstjänstdeltagarna på fler än ett sätt utgör en viktig kärna för församlinglivet. De upprätthåller inte enbart gudstjänstlivet, utan även många andra kyrkliga verksamheter. Däremot ska man inte underskatta de sporadiska besökarna. Eftersom de utgör 30 procent av hela medlemskåren blir antalet sporadiska medlemmar som har fem eller fler besök relativt många.

Ungefär 60 procent av medlemmarna möter aldrig Svenska kyrkan vid en gudstjänst (utöver dem som deltar vid en kyrklig handling). *Därmed bekräftar MEDLEM 2010 att Svenska kyrkan når en minoritet av sina medlemmar via en av sina kärnuppgifter.*

En nyhet i nuvarande studie är att även icke-medlemmar fick möjlighet att besvara frågan om vilka kontakter man har haft med Svenska kyrkan det senaste året. *Det visar sig att knappt 70 procent av dem som inte är medlemmar faktiskt finns inom direkt räckhåll för kyrkan, genom besök vid kyrkliga handlingar, konserter eller annat.*

I kyrkoordningens Första avdelning står det i slutet av Inledningen: *Kyrkans uppgift är att för alla klargöra vad dess tro, bekännelse och lära innebär.* Svenska kyrkan har alltså ett uppdrag att vara till för alla människor oavsett om man är medlem eller inte. Stora delar av medlemskåren är relativt distanserade till kyrkan. Frågan är vad skillnaden egentligen är och vad den borde vara. Det kan vara viktigt att föra en sådan diskussion, eftersom kyrkan i framtiden kan komma att vända sig till allt fler icke-medlemmar (eftersom dessa blir fler) och att medlemmarna i sin tur kommer att fortsätta fundera över varför man egentligen ska vara medlem när kyrkan ändå är tillgänglig och öppen för alla.

Att fundera över:

1. Hur ser det kyrkliga engagemanget ut i din församling?
2. Hur många av era engagerade är inte medlemmar i Svenska kyrkan?
3. Ökar eller minskar antalet gudstjänstdeltagare över tid?
4. Hur möter ni den utvecklingen?

Livsåskådning och religion

En majoritet av medlemmarna är troende om än på olika sätt. På det hela taget kan man konstatera, att oberoende av ålder, har de med personlig gudstro en betydligt starkare känsla av att livet har en mening. Samtidigt bör man fundera över vad det innebär för kyrkan att 15 procent av kyrkomedlemmarna är ateister och att hela 20 procent är agnostiker, det vill säga de som inte vet vad de ska tro. Endast femton procent av kyrkans medlemmar tror dessutom på Jesus.

Även här är åldersvariationen högst märkbar. Få faktorer – om ens någon – påverkar trosåskådning på samma sätt som ålder. *Ju yngre, desto fler ateister eller agnostiker.* Eftersom de yngre generationerna inte bygger samma relation till de religiösa organisationerna som tidigare generationer, finns det goda skäl att anta att deras trosåskådning kommer bli allt mer dominerande i framtiden.

Det finns tydliga skillnader i livsåskådning mellan dem som ofta deltar i kyrkans gudstjänstliv och andra. Ju oftare man firar gudstjänst, desto större är sannolikheten att man anser att livet har en mening och att människan i grunden är god. De människor som finns i den kyrkliga sfären tycks alltså ha en större tillit till såväl livet som andra människor. *Svaren antyder att tron i sig själv inte är tillräcklig för att skapa mening i en människas liv, men i kombination med ett socialt sammanhang tycks den bära ganska långt.*

Att frågorna om religiös tro och engagemang hänger samman med uppfattningen att livet har en mening, stärker tesen om att religiositet bidrar som en resurs då människor måste hantera livets svårigheter. Detta har i analysen visat sig vara en rimlig förklaring också till varför unga mår sämre än de äldre. Möjligen handlar det om att unga inte på samma sätt har tillgång till ett lika "effektivt" meningssystem som äldre. *I takt med att sekulariseringen fortgått har något viktigt för människors välbefinnande gått förlorat som inte har ersatts av något annat.* Naturligtvis behöver inte detta andra vara ett religiöst eller kristet meningssystem, men religion tycks ändå ha fungerat på det sättet. Även andra meningsskapande system borde kunna ha denna funktion.

Avslutningsvis kan man konstatera att den individuella och personliga tron har betydelse för människor på ett vidare plan än att "bara" vara en tro. Den får konsekvenser för hur man ser på livet och på andra människor. En förändring av gudsuppfattningarna i framtiden kommer sannolikt därför ytterligare att inverka på hur vi som människor betraktar livet och varandra.

Att fundera över

1. *Finns det anledning för kyrkan att hjälpa människor att stärka deras meningsbärande system?*
2. *Hur bör detta i så fall gå till?*
3. *Vilken är kyrkans uppgift för de människor som inte finns med i trosgemenskapen, medlemmar såväl som icke-medlemmar?*

Prioriterade områden

Svenska kyrkan kommer att tvingas möta stora förändringar i organisationen. Eftersom prioriteringar inte bara innebär att välja vad man ska satsa på, utan även vad man måste välja bort, kommer processen säkerligen att många gånger vara smärtsam. För att få en bild av hur väl olika strategiska val kan tänkas falla ut är det viktigt att ta reda på vad medlemsgruppen i stort anser att Svenska kyrkan ska ägna sig åt. Att skaffa kunskap om medlemmarnas uppfattning betyder inte att man måste göra som medlemmarna säger. Väljer man som kyrka att satsa på sådant som medlemmarna inte ser som kyrkans uppgift, kanske man måste förankra det på ett annat sätt än om det vore något som medlemmarna tycker är självklart.

MEDLEM 2010 visar att medlemmarna verkar vilja att kyrkan i första hand ska satsa på nationell diakoni: att finnas till för svaga och utsatta i Sverige. Arbete bland barn och unga får också en framskjuten placering, likaså att skapa gemenskap för ensamma. Ungefär hälften har placerat dessa områden på sin topp-tre lista. Att arbeta med äldre människor och att vårda kyrkobyggnader och bevara traditioner kan sägas vara en grupp som i fallande skala följer tättgruppen. *Däremot är de mer uttalat "kyrkliga" angelägenheten, att fira gudstjänst, av mindre betydelse, särskilt för dem som inte själva deltar i den kyrkliga kärnverksamheten.* De unga, som mer sällan hör till de flitiga gudstjänstdeltagarna, tycks i än högre grad än andra betrakta kyrkan som en social aktör, såväl inom som utanför landets gränser.

Denna bild kan naturligtvis jämföras med vad kyrkoordningen i sin inledning anger som kyrkans uppgift:

Kyrkans uppgift är att för alla klargöra vad dess tro, bekännelse och lära innebär. Svenska kyrkan inbjuder alla att tillhöra trons folk och dela dess liv. I kristen tro intar barnen en särställning och de behöver därför särskilt uppmärksammas i Svenska kyrkans verksamhet. (Kyrkoordningen)

Att barnen intar en särställning stämmer väl med medlemmarnas uppfattning om kyrkans uppgift. Men att kyrkan särskilt ska prioritera att klargöra sin tro, bekännelse och lära verkar medlemmarna inte se som dess viktigaste uppgift.

Att fundera över

- 1. Hur vill du se att kyrkan förvaltar sin uppgift om 20 år?*
- 2. Vad kan din församling göra för att nå dit?*

Kyrkoutträden

Jämfört med 2004 års medlemsstudie verkar benägenheten att gå ur kyrkan ha ökat. Ett av de allra viktigaste resultaten i hela studien är att det finns en klar koppling mellan konfirmationen och viljan att stå kvar som medlem. *I alla åldrar ökar benägenheten att gå ur kyrkan bland dem som inte har konfirmerat sig.* Av konfirmationsfrekvensen att döma kommer de höga utträdesnivåerna sannolikt att hålla i sig under den närmaste framtiden eftersom många unga i dag väljer att inte konfirmera sig. Detta är utmanande.

Under de senaste fem åren har de stora befolkningskullar som föddes under 1990-talets början uppnått konfirmandålder. Bland dessa finns ett högt kyrkomedlemstal, men relativt få av dem har konfirmerat sig. Att döma av ovanstående resultat bör kyrkan därför de närmaste åren ha ett stort antal utträden att vänta bland just dessa, och då alldeles särskilt bland dem som har närstående som redan har gått ur. Eftersom detta tycks vara självförstärkande får man räkna med att kyrkomedlemstalet kommer att sjunka allt snabbare.

Dessutom indikerar studien en eventuellt ökad risk för att kvinnor skulle bli mer benägna än hittills att lämna kyrkan. Det är viktigt att vara medveten om, att medlemmarna inte kan tas för givna.

Att fundera över

- 1. På vilket sätt räknar du med att utträdestendensen utvecklas i din församling?*
- 2. Hur möter ni den utvecklingen?*

Slutsatser

Svenska kyrkan når cirka 85 procent av sina medlemmar under ett år och en stor majoritet tänker fortsätta att vara medlemmar även i framtiden. En del skulle säga att studien bekräftar att kyrkan har ett stort förtroendekapital att förvalta och konstatera att den upplevs som ÖPPEN, NÄRVARANDE och HOPPINGIVANDE. Andra skulle säga att studien bekräftar bilden av att Svenska kyrkan saknar relevans för sina medlemmar, som sällan engagerar sig i gudstjänster och är ointresserade av kristen tro. Oavsett hur man ser på resultaten måste man ta ställning till vilken kyrka man vill se om tio, tjugo eller trettio år.

Vems behov ska man då tillgodose som kyrka? Ska man lyssna mer till de engagerade än till ungdomarna eller ska man vara mer lyhörd inför allmänhetens önskemål? Det beror till stor del på vad man anser att kyrkan ska vara. Det är egentligen först när den frågan har diskuterats som man förmår att möta och förhålla sig till medlemmarnas många gånger disparata förväntningar, krav och önskemål. De strategiska valen måste helt enkelt utgå från den syn man har på kyrkans uppgift och de förutsättningar som finns i vår egen samtid. Kyrkan kommer aldrig att kunna tillgodose allas behov, men det är möjligt att göra medvetna val. Det kommer förmodligen bli smärtsamt att välja ibland, men det skapar också nya möjligheter. Sämre ekonomi kan ”tvinga” kyrkan att bli tydligare i såväl sin självbild som i sin kommunikation. Det nya kommunikationslandskapet kan göra det möjligt för organisationen att möta breda grupper av människor på ett nytt sätt. Samhällsomvandlingen leder också till att nya mötesplatser etableras, vilka kyrkan kan använda för att ta plats i samhället och i människors liv.

Förmodligen finns en nyckel för kyrkans framtida strategiarbete i diskussionen kring hur viktig den upplevs vara för enskilda individer. Det räcker inte att vara angelägen i sig själv. Kyrkan kan naturligtvis alltid hävda att de kollektiva värdena och den solidaritet som ett medlemskap innebär måste få stå i fokus. Frågan är dock om detta är tillräckligt för att den enskilda medlemmen ska uppleva kyrkan som värd att tillhöra. Resultaten från MEDLEM 2010 tyder på att det inte kommer att vara tillräckligt.

En fortsatt vikande konfirmationsssed i kombination med en ökad mångfald i samhället kommer sannolikt att ytterligare försvaga befolkningens relation till Svenska kyrkan. Det kommer inte att gå att vara kyrka på samma sätt överallt.

Resultaten från MEDLEM 2010 visar vilka målgrupper som medlemmarna överlag ser som viktiga. *Socialt utslagna, barn/unga, ensamma och äldre är de målgrupper som medlemmarna anser att kyrkan ska prioritera. Klarar kyrkan som organisation av detta – och dessutom att visa upp resultat av det arbetet – kan man/vi räkna med att medlemskapet kommer att upplevas som*

värdefullare. Däremot kommer förstås förutsättningarna att arbeta med dessa grupper att se olika ut på olika platser. Även om förväntningarna på – och bilden av – kyrkan i stort är lika över hela landet har man olika förutsättningar att tilltala människor i olika miljöer, eftersom livsbetingelserna är så olika. Behoven ser också olika ut på olika platser. Detta gör att man på ett tydligare sätt än tidigare kan komma att behöva anpassa såväl kommunikation som innehåll till den plats man befinner sig på. Detta kan tyckas självklart, men det ställer krav på att kyrkans anställda i olika miljöer har olika kompetenser och att de som beslutar om verksamhetens inriktning och de som leder arbetet ser vilka kompetenser som behövs. Sett ur detta perspektiv står kyrkan inför två utmaningar. Den ena handlar om att stärka de kyrkliga kontakterna bland dagens unga, den andra handlar om att man måste förbereda sig på att kyrkan kommer att ha en svagare relation till kommande generationer.

Ett annat resultat av studien är att de mest utsatta grupperna inte uppfattar kyrkan som lika öppen som andra grupper uppfattar den. Resultatet stämmer väl överens med att kyrkan inte heller finns i deras direkta blickfång. Men det kan också vara ett resultat av att man på grund av sin speciella livssituation kanske inte känt sig välkommen. Kan det vara så, att de mest utsatta ibland upplevts och känt sig som störande element i en sorts ”finkultur av godhet”? Det faktum att utsatta individer lätt känner sig utanför kan kyrkan i sig själv inte påverka. Däremot visar studiens resultat att om kyrkan vill bredda sin kontaktyta bland såväl medlemmar som befolkningen i stort kan man behöva fundera över hur den interna kulturen utvecklas, och hur man bemöter och sammanför människor med olika livssyn, livserfarenhet och framtoning.

Antalet ”trygghetsarenor” i samhället har minskat. De resultat som framkommer i MEDLEM 2010 visar att Svenska kyrkan mycket väl kan fungera som sådan för dem som väljer att engagera sig. Därför gäller det att fundera över om och hur man skulle kunna vara en större och viktigare trygghetsarena för fler. *Att på ett frimodigt sätt börja diskutera och kommunicera hur kyrklig tillhörighet och närhet gör skillnad kanske är en av de större utmaningarna för kyrkan framöver.* Resultatet har visat att många anser att kyrkan bör satsa på gemenskap för dem som känner sig ensamma. Frågan är om inte ganska många är ensamma även om det på ytan inte verkar så.

Även om kyrkan i dag står inför stora utmaningar, kan man inte bortse från att vägen fram till dagens situation skett parallellt med att det svenska samhället förändrats. Kyrkan måste hitta en delvis annan väg för att bli relevant. Relevant i en samtid där det fortfarande finns stora sociala problem och inte minst där det tycks finnas en längtan efter att finna mening med livet. *MEDLEM 2010 har visat att kyrkligt engagemang, tron och religiositeten kan fungera som ett meningsbärande system även i vår egen samtid. Den insikten är värd att bygga vidare på.*